

**КАТЕГОРІАЛЬНІ ПРОТИСТАВЛЕННЯ У ВІДДІЄСЛІВНІЙ ІМЕННИКОВІЙ
ДЕРИВАЦІЇ: ЧИННИКИ ПАРАЛЕЛЬНОЇ МОРФОЛОГІЇ (на матеріалі основ
давньоанглійського та середньоанглійського періодів)**

Ольга Білинська

*Львівський національний університет імені Івана Франка, вул. Університетська, 1, Львів, 79000,
Україна olga.bilynska@gmail.com*

Варіативність суфіксів запозиченого та споконвічного походження у творенні похідних іменників від адстратних дієслівних основ давньоанглійського та середньоанглійського періодів спричиняється до широкого побутування в дериватарії паралельних морфологічних протиставлень. Показано евристичні можливості процедур електронного моделювання у вивченні складу похідних слів мови та з'ясовано особливості комбінаторики таких суфіксів спільної чи відмінної етимології в різних класах адстратних основ.

Ключові слова: дієслівні запозичення, похідні іменники, суфіксальна комбінаторика, електронне моделювання.

Категоріальна семантика віддієслівної іменникової деривації поділяється на чотири сегменти. Номіналізація вираженого дієсловом процесу спричиняється до назви дії, назви джерела дії (агенса, інструмента чи сили), фактитивного іменника, який нерідко, проте й не обов'язково, є епідигматичним переосмисленням назви дії, або ж пацієнса (у частині випадків об'єкта) дії.

Відповідні ноетичні простори віддієслівної семантики здатні утворити шість протиставлень. Два з них (назва дії та фактитивний іменник, а також джерело дії та пацієнс) привативні. Маркованому (сильному) протичлену властива скерованість на підмет пропозиції. Чотири інших протиставлення творені як еквіполентні, Так само як у попередніх двох протиставленнях основою опозиції є співвіднесеність ономасіологічних баз видової субстантивності з ономасіологічною ознакою процесності [1].

Суфіксальному вираженню віддієслівної субстантивації властива етимологічна дивергентність морфемних засобів. Основному споконвічному суфіксові (-ег у випадку вираження джерела дії та -ищ у назвах дії, який при фактитивності виявляється омографним щодо відповідного епідигмата) вторить інвентар суфіксів суперстратного (романського) походження - відповідно -ог/-ай/-іуе та -апсеАтепіМіоп^еМите. Пацієнтивний іменник поряд із спеціалізованою морфемою -ее спорадично утворений агентивними суфіксальними омографами.

Паралельна щодо етимології морфеміка віддієслівної субстантивації ще більше ускладнюється комбінаторно з огляду на дивергентне розшарування дієслівних основ на споконвічні дієслова та дієслівні основи романського походження. Серед останніх розрізнятимемо дієслова французького походження та дієслівні латинізми [порівн. 2].

Наша мета - виявити виразовий ресурс засобів паралельної, зокрема й варіативної, морфології у становленні віддієслівної іменникової деривації. Адже протиставлення іменникових типів тут відбувається на альтернативних витках контенсивності. Поряд із про-тиставлюваними суфіксальними моделями спільнокореневих похідних із двома споконвічними чи двома романськими суфіксами можливі протиставлення похідного з суфіксами протилежного походження в кожному протичлені.

За верифікаційне середовище реконструкції відповідних комплексних словотвірних одиниць у історичній дериватології та лексичній контактології прийнято текстові прототипи відповідних дериватів. Суцільність вибірки поряд із незаперечною епістемічною перевагою для вивчення словотвірної продуктивності [3], на жаль, нівелює розшарування узуального та лише okazіонального (майже чи й буквально одноразового) ресурсу в історичному словотворенні. Опрацьовано увесь масив прецедентних текстів (перших писемних засвідчень) відповідних фрагментів віддієслівного дериватарію на підставі корпусу найраніших цитат з Великого Оксфордського Словника англійської мови [4]. Дослідження виконано з застосуванням методики електронного конструювання лексичних об'єктів. Критерієм відбору матеріалу слугувала засвідченість серед текстових прототипів (перших датованих цитат) дієслівної лексеми та / або

її деривата чи дериватів до завершення середньоанглійського періоду (умова достатньої етимологізації досліджуваного лексичного складу). Словотвірна активність таких основ щодо категоріальних типів та суфіксальних зразків хронологічно не обмежена.

Дієслова споконвічного, французького та (або) латинського походження, а також спільнокореневі з ними похідні лексеми занесено до решіток запитів. Ці решітки дозволяють зробити доступною інформацію про час виникнення учасників парадигматичного зв'язку та з'ясувати його хронологічну скерованість у історичних дериватаріях етимологічно однорідних та різнорідних пластів лексику. Цінною процедурною рисою електронних решіток є можливість заміни суфікса його варіативним корелятом чи корелятами на основі альтернативності за наявності відповідного деривата у підтвердженому словотвірному потенціалі основи та в довільно заданому (у цьому й перевага електронно-корпусного моделювання) часовому континуумі.

Числення протиставних контекстів спільнокореневої іменникової деривації на цьому етапі аналізу подамо з умовою хронологічної (не)однорідності текстових прототипів похідних.

Етимологічно однорідні суфікси спільнокореневих іменників на позначення імені дії та агенса виявляють подібний розподіл часток парадигматичних прецедентів у двох масивах адстратних основ романського походження. В обох випадках етимологічної однорідності суфіксів старіший текстовий прототип агенса покриває 15-20% вибірки. Тут і далі зірочкою після деривата відзначено його архаїчність стосовно сучасного узусу. Випадки морфемного ускладнення у структурі окремих похідних вважатимемо відповідними критерію формативної прозорості. Суфіксальна варіативність похідних у частині випадків зумовлена орфографічними варіантами у текстових прикладах словника.

(1)Основи-конвергенти до французьких/(латинських) етимонів

(1)мотивовані дієсловом назва та джерело дії

(1.1) етимологічна однорідність суфіксів

(1.1.1.) запозичені суфікси творення назв дії та джерела дії

(1.1.1.) назви дії, засвідчені перед спільнокореневим іменником на позначення джерела дії:

abatement 1517, abator 1592 ... indenture 1399, indentor 1883 ... repugnant 1625, repugnance 1387, ... respiration 1430, respirator 1792 ... tolerance 1412, tolerator 1706 ... (102 пари)

(1.1.2)назви дії, засвідчені після спільнокореневого іменника на позначення джерела дії: acception 1483, acceptor 1382 ... assailment 1592, assailant 1532 .. governance 1374, governor 1300 ... requirement 1530, requierant* 1467 ... tainture 1490, taintor 1451 ... (25 пар)

(1.1.3)назва дії, засвідчена одного року із спільнокореневим іменником на позначення джерела дії: purveyance 1300, purveyor 1300 (1 пара)

(1.2) споконвічні суфікси творення назв дії та джерела дії

(1.2.1)назви дії, засвідчені перед спільнокореневим іменником на позначення джерела дії: abasing 1555, abaser 1600 ... flattering 1225, flatterer 1340 ... scorning 1205, scorner 1303 ... vanishing 1386, vanisher 1864 ... (830 пар)

(1.2.2)назви дії, засвідчені після спільнокореневого іменника на позначення джерела дії: abandoning 1611, abandoner 1599 . mangling 1652, mangler 1561 . portraying 1638, portrayer 1386 . . searching 1400, searcher 1382 . (351 пара)

(1.2.3)назви дії, засвідчені одного року із спільнокореневим іменником на позначення джерела дії: ... awaiting 1374, awaiter 1374 ... gleaning 1440, gleaner 1440 ... pursuing 1380, pursuer* 1380 . slandering 1380, slanderer 1380 . (43 пари).

(2)Основи-конвергенти до латинських етимонів

(2)мотивовані дієсловом назва та джерело дії

(2.1) етимологічна однорідність суфіксів

(2.1.1.) запозичені суфікси творення назв дії та джерела дії

(2.1.1.1.) назви дії, засвідчені перед спільнокореневим іменником на позначення джерела дії: abbreviation 1485, abbreviator 1532 oppugnation 1533, oppugnator 1611... participation 1374, participant 1562 . repulsion 1412, repulsive 1656 . . . (204 пари)

(2.1.1.2)назви дії, засвідчені після спільнокореневого іменника на позначення джерела дії: aggregation 1564, aggregator 1533 . desiccation 1477, desiccative 1400 . postponement 1818, postponator* 1775... repellance 1860, repellant 1689 (35 пар)

(2.1.1.3)назва дії, засвідчена одного року із спільнокореневим іменником на позначення джерела дії: . digestion 1386, digestive 1386 . protection 1375, protector 1375 . transmittance 1855, transmittant 1855... violation 1432, violator 1432 (5 пар)

(2.1.2) споконвічні суфікси творення назв дії та джерела дії

(1.1.2.1)назви дії, засвідчені перед спільнокореневим іменником на позначення джерела дії: abhorring 1530, abhorrer 1611 inducing 1375, inducer 1554 ... revolving 1387, revolver 1835 ... separating 1550, separater 1878. (121 пара)

(2.1.2.1)назви дії, засвідчені після спільнокореневого іменника на позначення джерела дії: abstracting 1690, abstracter 1681... depicting 1885, depicter 1837 ... extorting 1599, extorter 1591... violating 1548, violater 1523 (62 пари)

(2.1.2.2)назви дії, засвідчені одного року із спільнокореневим іменником на позначення джерела дії: construing 1440, construer 1440. imploring 1611, implorer 1611 . oppugning 1535, oppugner 1535. resolving 1400, resolver 1400 . . (10 пар).

У випадках етимологічної неоднорідності суфіксів дієслівні латинізми та дієслова французького походження не виявляють схожості щодо міри взаємного випередження назв дії та агенса. При романських суфіксах назв дії та споконвічному суфіксі агентивного іменника майже в половині випадків номіналізація дієслова французького походження виникала пізніше від спільнокореневого позначення агенса. У латинізмах пізніша порівняно із агентивом назва дії торкається лише кожного п' ятого протиставлення відповідних поєднань спільнокореневих

іменників. Навпаки, при латинському агентивному суфіксові та творенні назв дії за допомогою споконвічного форманта -ing, агентивний іменник аж у 50% випадків випереджує загальну номіналізацію. У дієсловах французького походження назва дії здебільшого випереджує творення агентивного іменника.

(3) Основи-конвергенти до латинських етимонів (3.1) етимологічна неоднорідність суфіксів

(3.1.1) запозичені суфікси творення назв дії та споконвічний суфікс творення джерела дії

(3.1.1.1) назви дії, засвідчені перед спільнокореневим іменником на позначення джерела дії: ... coercion* 1586, coercer 1811 ... detection 1466, detector* 1611 ... elevation 1526(1), elevater 1872... union 1511, uniter 1587 ... (154 пари)

(3.1.1.2) назви дії, засвідчені після спільнокореневого іменника на позначення джерела дії: ... declamation 1552, declaimer 1432 ... remitment 1611, remitter 1523 ... transmittance 1855, transmitter 1727 ... (26 пар)

(3.1.1.3) назви дії, засвідчені одного року із спільнокореневим іменником на позначення джерела дії: assertion 1449, asserter 1449, protection 1375, protector 1375 (2 пари) (3.2.1) споконвічний суфікс творення назв дії та запозичені суфікси творення джерела дії

(3.2.1.1) назви дії, засвідчені перед спільнокореневим іменником на позначення джерела дії: ... appropriating 1611, appropriator 1840.. declaming 1577, declaimant 1763 .. generating 1605, generator 1646... , repulsing 1590, repulsive 1656... (81 пара)

(3.2.1.2) назви дії, засвідчені після спільнокореневого іменника на позначення джерела дії: ... aggravating 1659, aggravator 1598 ... digesting 1540, digestive 1386 ... remonstrating 1672, remonstrant 1641 . (78 пар)

(3.2.1.3) назви дії, засвідчені одного року із спільнокореневим іменником на позначення джерела дії: ... admiring 1603, admirator* 1603 . -govern 1297, governing 1300(1), governor 1300 . tormenting 1290, tormentor 1290 (3 пари).

(4) Основи-конвергенти до французьких/(латинських) етимонів (4.1) етимологічна неоднорідність суфіксів

(4.1.1) запозичені суфікси творення назв дії та споконвічний суфікс творення джерела дії

(4.1.1.1) назви дії, засвідчені перед спільнокореневим іменником на позначення джерела дії: diminishment 1546, diminisher 1601 ... - espousage 1549, espouser 1653 ... forfeiture 1380, forfeiter 1413 ... imputation 1545, imputer 1611... obeyance 1400, obeyer 1551 ... (351 пара)

(4.1.1.2) назви дії, засвідчені після спільнокореневого іменника на позначення джерела дії: ... banishment 1507, banisher 1450 ... braggance 1460, bragger 1362 ... experimentation 1675, experimenter 1570 ... imparture* 1610, imparter 1599 ... stoppage 1657, stopper 1480 ... (227 пар)

(4.1.1.3) назви дії, засвідчені одного року із спільнокореневим іменником на позначення джерела дії: adjurement 1382, adjurer 1382 ... coverture 1393, coverer 1393 ... representation, representer 1483... sublimation 1615, sublimer 1615 ... (12 пар)

(4.1.2) споконвічний суфікс творення назв дії та запозичені суфікси творення джерела дії

(4.1.2.1) назви дії, засвідчені перед спільнокореневим іменником на позначення джерела дії: ... abetting 1374, abettor 1514 ... affirming 1440, affirmant 1747 ... fixing 1605, fixative 1870 ... questing 1470, questor 1550 ... resuming 1470, resumptive 1550 ... surmising 1526, surmisant 1748 ... (119 пар)

(4.1.2.2) назви дії, засвідчені після спільнокореневого іменника на позначення джерела дії: ... accepting 1577, acceptor 1382 ... combating 1594, combatant 1489 ... mollifying 1526, mollificative* 1400 ... vending 1666, vendor 1594 (52 пари)

(4.1.2.3) назви дії, засвідчені одного року із спільнокореневим іменником на позначення джерела дії: admiring 1603, admirator 1603; governing 1300, governor 1300; tormenting 1290, tormentor 1290 (3 пари).

У протиставленнях спільнокоренових назв дії та фактивних іменників верифікація очікуваної епідигматичної деривації фактивів нашою є на квантитативно-корпусні труднощі. При етимологічній однорідності суфіксів кількість словотвірних пар із текстовими прототипами обох членів датованих одним і тим самим роком значно перевищує кількість випадків молодшого віку фактивного іменника. При етимологічній однорідності суфіксів та віковому диференціалі між прототипами переважає випередження нелексикалізованої номінації. У латинізмах простежується підвищена продуктивність пар із запозиченими суфіксами на фоні вкрай низької продуктивності пар із однолексемним протиставленням назви дії та фактивного іменника. Спільнокореневі протиставлення назви дії та фактивного іменника притаманні спільносуфіксальним або ж різносуфіксальним утворам.

(5) Основи-конвергенти до французьких / (латинських) етимонів

(5.1) мотивовані дієсловом назва дії та фактивний іменник із запозиченими суфіксами

(5.1.1) назви дії, засвідчені перед спільнокореновим фактивним іменником: ... adjournment 1641, adjournment 1670 ... conveyance 1503, conveyance 1526 ... enclosure 1574, enclosure 1580 ... respiration 1430, respiration 1611 ... (164 пари)

(5.1.2) назви дії, засвідчені після спільнокоренового фактивного іменника: ... abutment 1870, abutment 644 ... allowance 1552, allowance 1377 ... coverture 1393, coverture 1225 ... repassage 1433, repassage 1413 ... subjection 1375, subjection 1340 ... (81 пара)

(5.1.3) назви дії, засвідчені одного року із спільнокореновими фактивними іменниками: ... admiration 1485, admiration 1485 ... besiegement 1564, besiegement 1564 ... defiance 1300, defiance 1300 ... discomforture 1559, discomforture 1559 ... seasonage 1716, seasonage* 1716 ... (329 пар) (5.2) мотивовані дієсловом назва дії та фактивний іменник із споконвічними суфіксами

(5.2.1) назви дії, засвідчені перед спільнокореновим фактивним іменником: ... boiling 1380, boiling ... spelling 1440, spelling 1731 ... trailing 1377 trailing 1727 ... (161 пара)

(5.2.2) назви дії, засвідчені після спільнокоренового фактивного іменника: ... bulging 1753, bulging 1611 ... harnessing 1796, harnessing 1596 ... robbing 1377, robbing 1220 ... successioning 1644, successioning 1450 . (68 пар)

(5.2.3) назви дії, засвідчені одного року із спільнокореновими фактивними іменниками: blistering 1563, blistering 1563 ... cheating 1440, cheating 1440 ... festering 1440, festering 1440 ... injuring* 1604, injuring* 1604 . (148 пар).

(6) Основи-конвергенти до латинських етимонів

(6.1) мотивовані дієсловом назва дії та фактивний іменник із запозиченими суфіксами

(6.1.1) назви дії, засвідчені перед спільнокореновим фактивним іменником: . assertion 1449,

assertion 1531 ... duplication 1430, duplicament* 1574 ... penetration 1623, penetrance 1642 ... quietance 1451, quietation* 1502 (140 пар)

(6.1.2) назви дії, засвідчені після спільнокоренового фактивного іменника: commemoration 1576, commemoration 1382 ... exuberation 1889, exuberance 1638 ... ligation 1597, ligation 1400 ... plantage 1632, plantage 1606 ... (60 пар)

(6.1.3) назви дії, засвідчені одного року із спільнокореновими фактивними іменниками: . abhorment* 1576 abhorment* 1576 ... coercion* 1586, coercion* 1586 ... depicture 1500, depicture 1500 . protection 1375, protection 1375. suggestion 1340, suggestion 1340 . (144 пари)

(6.2) мотивовані дієсловом назва дії та фактивний іменник із споконвічними суфіксами

(6.2.1) назви дії, засвідчені перед спільнокореновим фактивним іменником: abhorring 1530, abhorring* 1606 . crossing 1530, crossing 1632 . providing 1603, providing 1820 . (18 пар) (6.2.2)

назви дії, засвідчені після спільнокоренового фактивного іменника: . assuming 1641, assuming 1602 .. convicting 1611, convicting 1595 . interlining 1586, interlining 1467. (7 пар) (6.2.3) назви дії,

засвідчені одного року із спільнокореновими фактивними іменниками: . debilitating 1539, debilitating (1539) ... subdiving 1651, subdiving 1651 ... transmutating 1486, transmutating 1486 . (13 пар).

У протиставленнях назви дії та фактитивного іменника з неоднорідними щодо етимології суфіксами дієслівні латинізми відзначаються вкрай низькою словотвірною продуктивністю іменника на -ing та доволі високою продуктивністю фактитивних іменників із запозиченими суфіксами, які несподівано майже завжди випереджують спільнокореневий іменник із споконвічним суфіксом -ing на позначення назви дії.

(7) Основи-конвергенти до латинських етимонів

(7.1) мотивовані дієсловом назва дії та фактитивний іменник з етимологічною неоднорідністю суфіксів

(7.1.1) запозичені суфікси творення назв дії та споконвічний суфікс фактитивного іменника

(7.1.1.1) назви дії, засвідчені перед спільнокореневим фактитивним іменником: abhorment 1576, abhorring* 1606 ... dejection 1430, dejecting 1581 ... vegetation 1564, vegetating 1775 (17 пар)

(7.1.1.2) назви дії, засвідчені після спільнокореневого фактитивного іменника: gyration 1615, gyring 1575 ... planage* 1632, planting 1000 ... vomition 1656, vomiting 1601 (6 пар)

(7.1.2) споконвічний суфікс творення назв дії та запозичені суфікси творення фактитивних іменників

(7.1.2.1) назви дії, засвідчені перед спільнокореневим фактитивним іменником: . collating 1642, collation ... distracting 1440, distraction 1581 ... renewing 1398, renewance* 1630 ... (49 пар)

(7.1.2.2) назви дії, засвідчені після спільнокореневого фактитивного іменника: . aggregating 1875, aggregation 1547 ... interrupting 1532, interruption 1390 ... operating 1674, operance 1612 ... producing* 1627, producement* 1614 ... rememorating 1606, rememorance* 1449 . (163 пари)

(7.1.2.3) назви дії, засвідчені одного року із спільнокореневими фактитивними іменниками: commending 1400, commendment* 1400; inebriating 1646, inebriation 1646; prescribing 1542, prescription 1542, 1420; relaxing 1526, relaxation 1526 (4 пари).

У деривації від дієслівних латинізмів при етимологічній неоднорідності суфіксів фактитивний іменник із формантом романської етимології переважно (з різницею в декілька разів) випереджує спільнокореневу назву дії, утворену споконвічним суфіксом -ing. У дієсловах французького походження такі випадки займають лише третину вибірки. На відміну від латинізмів, у дієсловах французького походження назва дії з романським суфіксом у двох із кожних трьох випадків випереджує фактитивний іменник із споконвічним суфіксом -ing. В обох групах адстратних основ фактитивні іменники на запозичений суфікс значно продуктивніші від фактитивів на споконвічний суфікс -ing. У французьких запозиченнях назви дії із запозиченим суфіксом згідно з очікуванням природної морфології про більшу хронологічну глибину продуктивнішого словотвірного типу частіше молодші від фактитивних іменників із суфіксом -ing:

(8) Основи-конвергенти до французьких / (латинських) етимонів

(8.1) етимологічна неоднорідність суфіксів

(8.1.1) запозичені суфікси творення назв дії та споконвічний суфікс творення фактитивного іменника

(8.1.1.1) назви дії, засвідчені перед спільнокореневим фактитивним іменником: assistance 1398, assisting 1853 . . attainment 1384, attaining 1615 . clearance 1563, clearing 1823 . employment 1485, employing 1596 . (44 пари)

(8.1.1.2) назви дії, засвідчені після спільнокореневого фактитивного іменника: . enclosure 1574, enclosing 1440 . prisonment 1387, prisoning 1300 . revilement 1590, reviling 1535 . seizure 1482, seizing 1336 ... wastage 1756, wasting 1300 ... (68 пар)

(8.1.1.3) назви дії, засвідчені одного року із спільнокореневими фактитивними іменниками: agreement 1400, agreeing 1400, cumbrance 1303, cumbering 1303, inhabitation 1400, inhabiting 1400, pronouncement 1563, pronouncing 1563 (4 пари)

(8.1.2) споконвічний суфікс творення назви дії та споконвічні суфікси фактитивних іменників

(8.1.2.1) назви дії, засвідчені перед спільнокореневим фактитивним іменником: ... abolishing 1549, abolishment 1868 ... blemishing 1413, blemishment 1596 ... contriving 1330, contrivage 1610 ... picking 1330, pickage 1364 ... seizing 1400, seizure 1482 (385 пар)

(8.1.2.2) назви дії, засвідчені після спільнокореневого фактитивного іменника: ... a^пкщ 1603, admiration 1485 ... covering 1400, coverture 1225 ... impairing 1380, impairment 1340 ... tainting 1593, tainture 1490 (216 пар)

(8.1.2.3) назви дії, засвідчені одного року із спільнокореневими фактитивними іменниками: ... chastising 1303, chastisement 1303 ... falsifying 1565, falsification 1565, ... recovering 1375, recoverance 1375 . . (14 пар).

Агентивний іменник відзначає загалом менша хронологічна глибина (молодший вік текстових прототипів) порівняно з фактитивним спільнокореневим іменником. Відповідний незбіг часток у корпусах може виявляти навіть трикратну перевагу. Спільнокореневі агентивний та фактитивний іменники із романськими суфіксами значно характерніші для основ латинського походження. Навпаки, спільнокореневих агентивів на -er та фактитивів на -ing, утворених від дієслівних основ латинського походження, майже немає серед спільнокореневих віддієслівних дериватів.

(9) Основи-конвергенти до французьких / (латинських) етимонів

(9.1) мотивовані дієсловом агентивний та фактитивний іменники з запозиченими суфіксами
(9.1.1) агентивні іменники, засвідчені перед спільнокореневим фактитивним іменником: acceptor 1382, acception 1543 . comprisor* 1575, comprisement* 1640 . governor 1300, governance 1390 requierant* 1467, requirement 1658 . (28 пар)

(9.1.2) агентивні іменники, засвідчені після спільнокореневого фактитивного іменника:
abator

1592, abatement 1513 ... containant 1860, containment 1655 ... guidant 1495, guidage 1440 ... oppressor* 1425, oppression 1382 ... resignant 1597, resignation 1470 ... (92 пари) (9.1.3) агентивний іменник, засвідчений одного року з фактитивним іменником: guardant 1591, guardance 1591 (1 пара)

(9.2) мотивовані дієсловами агентивний та фактитивний іменники із споконвічними суфіксами

(9.2.1) агентивні іменники, засвідчені перед спільнокореневим фактитивним іменником: ... attacher 1440, attaching 1543 ... obeyer 1551, obeying 1656 ... presser 1545, pressing 1607 ... (128 пар)

(9.2.2) агентивні іменники, засвідчені після спільнокореневого фактитивного іменника: blandisher 1611, blandishing 1305 ... employer 1599, employing 1596 ... pleaser 1526, pleasing 1362 . (170 пар)

(9.2.3) агентивні іменники, засвідчені одного року з фактитивним іменником: dauber 1382, daubing 1382, gleaner 1440, gleaning 1440, lodger 1300, lodging 1300, plainer 1340, plaining 1340 (4 пари).

(10) Основи-конвергенти до латинських етимонів

(10.1) мотивовані дієсловом агентивний та фактитивний іменники з запозиченими суфіксами

(10.1.1) агентивні іменники, засвідчені перед спільнокореневим фактитивним іменником: aggravator 1598, aggravation 1615 ... elector 1467, election 1529 ... oppugnator 1611, oppugnance 1855 .. repellent 1689, repellance 1860 ... (49 пар)

(10.1.2) агентивні іменники, засвідчені після спільнокореневого фактитивного іменника: . abbreviator 1532, abbreviation 1485 ... devotor 1648, devotion 122 ... penetrator 1824(3), penetrance 1642 ... (156 пар) (10.1.3) агентивні іменники, засвідчені одного року з фактитивним іменником: protector 1375, protection 1375 ... violator 1432, violation 1432 (2 пари)

(10.2) мотивовані дієсловом агентивний та фактитивний іменники зі споконвічними суфіксами

(10.2.1) агентивні іменники, засвідчені перед спільнокореневим фактитивним іменником: . assumer 1600, assuming 1602 ... prohibiter 1608, prohibiting 1614 ... transplanter 1611, transplanting 1889 . (16 пар)

(10.2.2) агентивні іменники, засвідчені після спільнокореневого фактитивного іменника: . abhorrer 1611, abhorring 1606 . recommender 1579, recommending 1481 . transmuter 1826 , transmuting 1486 . (11 пар).

Агентивних іменників на -er від латинських основ, засвідчених одного року з фактитивними іменниками на -ing, серед відповідних текстових прототипів не виявлено.

В обох етимологічних розрядах адстратних основ агентивні іменники з запозиченими суфіксами рідко поєднуються з фактитивними іменниками на -ing. Навпаки, фактитивні іменники з романськими суфіксами виявляють широку антецедентну комбінаторику зі спільнокореневими агентивами на споконвічний суфікс -er.

(11) Спільнокоренева деривація агентивного іменника з суфіксом романського походження та фактитивні іменники на -ing

(11.1) основи-конвергенти до французьких / (латинських) етимонів

(11.1.1) агентивні іменники, засвідчені перед спільнокореневим фактитивним іменником: ... collector 1380, collecting 1610 ... possessor 1388, possessing 1580 ... servant 1225, serving 1769 (6 пар)

(11.1.2) агентивні іменники, засвідчені після спільнокореневого фактитивного іменника: . complainant complaining 1385 ... exceptor 1641, excepting 1569 ... receivant 1623, receiving 1380 ... seizer 1555, seizing 1336 ... (22 пари)

(11.2) основи-конвергенти до латинських етимонів

(11.2.1) агентивні іменники, засвідчені перед спільнокореневим фактитивним іменником: actor 1382, acting 1768; laxative 1386, laxating 1623; prohibitor 1611, prohibiting 1614 (3 пари)

(11.2.2) агентивні іменники, засвідчені після спільнокореневого фактитивного іменника: convictor* 1650, convicting 1595; recommendor 1818, recommending 1481; suspensor 1546, suspensing* 1502; vomitive 1611, vomiting 1601 (4 пари).

Агентивних іменників з романським суфіксом, засвідчених одного року із спільно-кореневим фактитивним іменником на -ing загалом для романських дієслівних основ не виявлено. Навпаки, фактитивні іменники з романськими суфіксами виявляють широку антецедентну комбінаторику зі спільнокореневими агентивами на споконвічний суфікс -er.

(12) Спільнокоренева деривація агентивного іменника з суфіксом -er та фактитивних іменників з романськими суфіксами

(12.1) основи-конвергенти до французьких / (латинських) етимонів

(12.1.1) агентивні іменники, засвідчені перед спільнокореневим фактитивним іменником: . appeaser 1533, appeasement 1586 . avenger 1388, vengeance 1602 . departer 1382, departance 1579 ... seizer 1400, seizure 1482 ... sublimer 1615, sublimation 1646 ... tender 1470, tendance 1607 ... (257 пар)

(12.1.2) агентивні іменники, засвідчені після спільнокореневого фактитивного іменника: . allower 1565, allowance 1377 ... assurer 1607 assurance 1375 ... discomfiter 1528 , discomfiture 1330 furnisher 1611, furnishment 1558 ... observer 1555, observation 1382 ... (298 пар)

(12.1.3) агентивні іменники, засвідчені одного року з фактитивним іменником: awarder 1561, awardment* 1561; entertainer 1535, entertainment 1535; nourisher 1413, nourishment 1413; respirer 1611, respiration 1611 (4 пари)

(12.2) основи-конвергенти до латинських етимонів

(12.2.1) агентивні іменники, засвідчені перед спільнокореневим фактитивним іменником: ... associater 1616, association 1659 ... oppugner 1535, oppugnance 1855 ... planter 1382, plantage 1606 . remitter 1523, remitment 1611 . ((37 пар)

(12.2.2) агентивні іменники, засвідчені після спільнокореневого фактитивного іменника: afflicter 1572, affliction 1382; condoler 1727, condolment 1593; separater 1878, separation 1413; transiter 1902, transiture* 1578 (4 пари)

(12.2.3) агентивний іменник засвідчений одного року з фактитивним іменником: protector 1375, protection 1375 (1 пара)

Запропонований у нашій праці підхід до вивчення заміни варіативних суфіксів у формуванні категоріальної семантики віддієслівних парадигм базується на електронному моделюванні словотвірних процесів у історії мови. Він дозволяє глибше проникнути в проблематику формально-змістової варіативності щодо інвентарності засобів вираження та хронологічної (не)однорідності матеріалу.

1. Kastovsky Dieter. Deverbal nouns in Old and Modern English: from stem-formation to word formation / Fisiak J. (ed.) Historical Semantics, Historical Word Formation. Berlin: Walter de Gruyter, 1999. P. 221-261. 2. Lloyd Cynthia. Semantics and Word Formation. Bern: Peter Lang 2011. 299 p. 3. Plag Ingo. Word-formation in English. Cambridge: Cambridge University Press 2003. xiii+240 pp. 4. OED Online. Available at www.oed.com.

**КАТЕГОРИАЛЬНЫЕ ПРОТИВОПОСТАВЛЕНИЯ В ОТГЛАГОЛЬНОЙ
УБСТАНТИВНОЙ ДЕРИВАЦИИ: ФАКТОРЫ ПАРАЛЛЕЛЬНОЙ МОРФОЛОГИИ (на
материале основ древнеанглийского и среднеанглийского периодов)**

Ольга Билинская

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко, ул. Университетская, 1, Львов,
79000, Украина olga.bilynska@gmail.com*

Вариативность суффиксов заимствованного и исконного происхождения в образовании производных существительных от адстратных глагольных основ древнеанглийского и среднеанглийского периодов приводит к широкой распространенности в деривативной параллельных морфологических противопоставлений. Исследованы эвристические возможности процедур электронного моделирования при изучении состава производных слов и выяснены особенности комбинаторики таких суффиксов общей или различной этимологии в разных классах адстратных основ.

Ключевые слова: глагольные заимствования, именные производные, суффиксальная комбинаторика, электронное моделирование.

**THE CATEGORIAL OPPOSITIONS IN THE DEVERBAL SUBSTANTIVE DERIVATION
OF ENGLISH: FACTORS OF PARALLEL MORPHOLOGY (on the material of Old English
and Middle English stems)**

Olha Bilynska

*Ivan Franko National University of Lviv 1, Universytetska St., Lviv, 79000, Ukraine
olga.bilynska@gmail.com*

The variance of borrowed and native suffixes in the coining of nouns derived from Latinate and French lineage stems attested prior to 1500 induces a wide dissemination of parallel morphological contrasts in the diachronic word formation of English. The paper expounds on the heuristic potential of the procedures of electronic modelling in the study of shared-root derivatives elucidating the peculiarities of their attested juxtaposition.

Key words: verbal borrowings, derived substantives, juxtaposition of shared-root deverbatives, electronic modelling.

Стаття надійшла до редколегії 23.06.2011 р.

Статтю прийнято до друку 10.10.2011 р.